

Martin Ehala

Keel ja lojaalsus

Keelesuhete uuringud on näidanud, et vaid väga väikesed ja nõrku vähemusrühmi on võimalik jõuga integreerida. Reeglina tekitab jõuga integratsioon vähemuses vaid trotsi ja viha ning sunnib tugevamini oma identiteedi külge klammerduma. Seetõttu on pronksjärgne Eesti oma olemuselt hoopis teistsugune ühiskond kui see, milles me elasime siiani.

Eesti integratsioonipoliitikal nõuab see kindlasti uut taktikat ja lähenemist. Integratsiooni fookuses on siiani olnud eesti keele omandamine, aga nagu mujalgi maailmas, pole keeleoskus automaatselt taganud väärtushinnangute ühtlustumist.

Ei ole neid võimalik ühtlustada ka jõuliste riiklike manöövrive või propagandaga – parim tõestus sellele oli 50 nõukogude okupatsiooniaastat, mis kõigest hoolimata ei suutnud eestlasi tasalilitada. On naiivne arvata, et Eesti Vabariik suudaks nüüd sarnaste meetoditega tasalilitada oma venekeelset vähemust.

Samas ei tähenda see, et eesti keelepoliitikas peaks tegema järeleandmisi. Eesti keele oskus on tööriist, mida läheb vaja igapähele, kes soovib Eestis elada, õppida ja töötada. Meie haridussüsteem peab tagama, et see oleks kõigile kättesaadav. Nii ei ole üleskutset lükata edasi vene kooli üleminek eestikeelsele õppele või katsed luua paralleelset venekeelset kõrgharidusstruktuuri millegi poolt õigustatud. Nagu Ilmar Tomusk all pool tabavalt märgib, tähendaks see suurt sammu tagasi.

Efektive integratsiooni kolm komponenti

Integratsiooni jaoks on ainult üks efektiivne valem, millel on kolm komponenti.

Esiteks, riigi selge ja silmatorkav majanduslik ning kultuuriline õitseng, mis ilma mingi propagandata annab ühiskonna tuumale jõukuse, edukuse, andekuse ja tarkuse maine. Kuuluda sellesse peavoolu tähendab osa saada tema mainest ja hüvedest, see peab olema ihaldatav ilma pealetükkivusest.

“ Riigi õitseng muudab siia ühiskonda kuulumise ihaldatavaks ilma mingi propagandata. ”

Silmatorkav majanduslik ning kultuuriline õitseng muudab siia ühiskonda kuulumise ihaldatavaks ilma mingi propagandata.

Teiseks, omaks võttev suhtumine kõigisse, kes soovivad kuuluda ühiskonna peavoolu hulka ja on selle nimel valmis vastu võtma tuumühiskonna väärtussüsteemi põhilised. Andes vähemuse liikmetele võimaluse oma potentsiaali ja annete väljaarendamiseks, antakse võimalus selle kaudu ühelt poolt panustada tuumühiskonna majanduslikku ja kultuurilisse õitsengusse ja teiselt poolt osa saada selle hüvedest ja tunnustusest.

Kolmandaks, rahvusrihmadevaheliste sarnasuste põhjal vastastikuse mõistmise otsimine, ühisjoonte rõhutamine, erinevuste mõtestamine ja vastastikune respekt. Tallinna sündmused on praegu spontaanselt käima lükanud pigem vastupidise protsessi, millega vastastikku distantseerutakse.

Kui selle tulemusel tekib venekeelsetele eesti ühiskonnas etteklasist lagi, siis ei jää neil muud üle, kui enda väarikuse nimel võidelda. Eesti riik on näidanud oma õiguslikku sirgeseljalisust; majandusliku ja kultuurilise arengu tugevus on silmnähtav. Kui soovime saavutada edu oma ühiskonna konsolideerimisel, tuleb üle olla vastandumisest rahvusliku tunnuse alusel ja siiralt omaks võtta neid, kes on valmis üheskoos meiega Eestit üles ehitama.

Tallinna Ülikooli rektoraat on vene kolledži avamise kavas üksmeelne

Intervjuu

Professor Raud, kuidas sündis Katariina Kolledži idee ja mis tingib Tallinna Ülikoolis vajadust avada venekeelseid grupe?

Kahjuks ei ole keelekeskkonna olukord Eestis veel selline, et iga andekas vene emakeelega gümnaasiumilõpetaja suudaks astuda eestikeelsesse ülikooli.

Praegu, kus Eestil seisab ees demograafiline kriis, on väga oluline, et kõik meie ühiskonna liikmed saaksid oma anded välja arendada ning leiaksid siin ka rakendust – oleks väga rumal, kui noorte arvu vähenemisega kaasneks ka muukeelsete noorte väljaränne riikidesse, kus neil on võimalik omandada neile sobiv haridus neile sobivas keeles.

Tähtis ei ole niivõrd keel, milles haridus on omandatud – väga paljud inimesed kõikjal maailmas omandavad kõrghariduse võõrkeeles, sealhulgas kõik välismaal õppivad eestlased, kelle haridust peetakse tihti ju hoopiski paremaks. Oluline on see, kas inimese eesti keele oskus on piisav, et oma haridust pärast ühiskonnas rakendada, ja seda on võimalik ka venekeelse bakalaureuseõppe avamisel saavutada.

Milline on olukord teistes ülikoolides?

Venekeelset kõrgharidust annavad praegu Eestis väga mitmed kõrgkoolid, avalik-õiguslikest on kõige suurem venekeelse kõrghariduse pakkuja Tallinna Tehnikaülikool, põhiliselt tehnilistel erialadel. Humanitaar- ja sotsiaalarialadel aga antakse Tallinnas venekeelset kõrgharidust paljudes erakõrgkoolides ja Vene Föderatsiooni kõrgkoolide filiaalides, millest sugugi mitte kõigis ei ole hariduse tase tagatud ning ka mentaliteet ei pruugi olla kõige eestimeelsem.

Miks otsustasite venekeelse õppe tarvis lausa uue kolledži luua?

Oleme oma ülikoolis arutanud nii Tallinna Tehnikaülikooli tegutsemismalli (vt intervjuu Jakob Kübarsepega – toim) kui ka eraldi struktuuriüksuse häid ja halbu külgi ning tundub, et oma õppekavadega eraldi struktuuriüksuse tugevused kaaluvad nõrkused üles – näiteks ei teki siis olukorda, et venekeelne noor, kes muidu võiks hakkama saada eestikeelses rühmas, läheb paralleelsesse venekeelsesse. Meie ülikoolis on üksused niikuinii üksiteisele avatud, nii et ka selles kolledžis õppiv noor võib käia teiste üksuste loengutel ja seminaridel, kui vaid soovib.

Milline on vene emakeelega tudengite edasijõudmine Tallinna Ülikoolis praegu?

Oleme seadnud sisse tugiprogrammi vene õppekeele koolide lõpetajatele ning osa inimeste jaoks on see täiesti piisav, kuid nende, kes on kasvanud põhiliselt venekeelses keskkonnas, näiteks Ida-Virumaal, on see siiski väga raske. Samuti ületab venekeelsete noorte õppetöö koormus tihti inimvõimete piirid, sest lisaks eestikeelsete kolleegidega samas mahus õppetööle õpivad nad veel üsna mitu tundi nädalas erialast eesti keelt, muu lugemise ja kodutööde jaoks jääb aega vastavalt vähem ning see mõjutab ka hariduse kvaliteeti.

Mis on praegused plaanid Katariina Kolledžiga ja mis seisus on ettevalmistustööd?

Ettevalmistustööd käivad, kuid midagi ei ole veel konkreetselt paigas. Minu isiklik soov oleks, et kolledž saaks alustada 2008. aasta sügisest. Ülikooli rektoraat on üksmeelselt selle idee poolt, Senat on seni arutatud asja vaid idee tasandil.

Kuidas kommenteerite Katariina Kolledži ideed seoses ülikooliseaduse § 22 lõikega 8, kus on öeldud, et „Ülikooli õppekeel on eesti keel. Muude keelte kasutuse otsustab ülikooli nõukogu.“?

Katariina Kolledži kui ülikooli struktuuriüksuse saab asutada ainult ülikooli Senat (see ongi „nõukogu“ seaduse tähenduses). Kui Senat asutab kolledži vastavalt meie kavale, siis on sama hästi kui otsustatud ka vene keele tarvituselevõtt.

Milline võiks olla Katariina Kolledži avamise laiem mõju ühiskonnale?

Ma usun, et see võiks aidata kaasa praegu veel üsna õhukese vene emakeele ja eesti identiteediga haritlaskonna kasvule ning toetaks ühiskonna jätkusuutlikku arengut sel teel, et aitaks suurel osal tema liikmetel leida temas oma võimetele ja annetele vastav eneseteostusvõimalus ja väarikas koht.

Katariina Kolledži avamine oleks pikk samm tagasi

Intervjuu

Ilmar Tomusk
Keeleinspektiooni peadirektor

Kuidas kommenteerite Katariina Kolledži ideed seoses ülikooliseaduse § 22 lõikega 8, kus on öeldud, et „Ülikooli õppekeel on eesti keel. Muude keelte kasutuse otsustab ülikooli nõukogu.“?

See säte ei anna ühest vastust küsimusele, kas ülikooli nõukogu võib võtta õppekeeleks mõne muu keele või annab see õiguse kasutada teisi keeli vaid mõne aine või

loengukursuse lugemisel, nii nagu seda tehakse praegu Tartu Ülikoolis (sh Narva Kolledžis) ja Tallinna Tehnikaülikoolis. Võrreldes seda paragrahvi erakooliseaduse õppekeelt reguleeriva paragrahvi 15 lõikega 1, mille kohaselt õppekeele määrab erakooli pidaja kooli põhikirjas, jääb küll pigem selline mulje, et avalik-õigusliku ülikooli peamiseks õppekeeleks peaks jääma eesti keel.

Kas on vaja rahastada riigieelarvest venekeelset kõrgharidust?

Rektor põhjendab Tallinna Ülikooli Katariina Kolledži ideed sel-

lega, et kõik andekad vene noored ei ole suutelised kõrgkoolis eesti keeles õppima. Haridus- ja Teadus-

“ Juba aastaks 2007 peaks olema tagatud venekeelse põhikooli lõpetajate õpingud eestikeelses gümnaasiumis. ”

ministeeriumi andmete põhjal võib öelda, et tildhariduskoolide lõpetajatest jätkab riigieelarvelistel koh-

tadel õpinguid 40% eesti ja 35% vene koolide lõpetajatest, seega on edasiõppijate suhtarv küllaltki sarnane. Mitmed kõrgkoolid on sisseastujate eesti keele oskuse parandamiseks rakendanud lisa-aastat.

Kuidas mõjutab venekeelse tasuta kõrghariduse võimalus 2007. a reformi?

Põhikooli ja gümnaasiumi eesti keele kui teise keele ainekava eesmärk on tagada koolilõpetajatele selline eesti keele oskus, mis võimaldaks järgmisel haridusastmel õpinguid jätkata eesti keeles mitte ainult andekatel, vaid kõigil venekeelse kooli lõpetajail. Sea-

duse järgi peaks juba aastaks 2007 olema tagatud see, et venekeelse põhikooli lõpetajad suudavad jätkata õpinguid eestikeelses gümnaasiumis, gümnaasiumilõpetajad aga eestikeelses kõrgkoolis. Kui ülikooli satuvad ilma piisava eesti keele oskusega noored, siis peavad nad studiumi vältel eesti keele selgeks saama, mis on neile loomulikult suur lisakoormus. Kui aga ülikoolis saab õppida vene keeles, siis tähendab see sisuliselt eesti keele oskuse probleemi lahendamise lükkamist üliõpilase tulevase tööandja õlule.

Milline on Katariina Kolledži